

Een idylle uit het oeuvre van John Bergmans

John Bergmans (1892-1980). Bron: Speciale Collecties, Bibliotheek Wageningen UR.

Sinds begin 2011 doen de Nederlandse Tuinenstichting, Universiteit van Wageningen, hogeschool Van Hall Larenstein en Stichting Bonas samen onderzoek naar het oeuvre van tuin- en landschapsarchitect John Bergmans.

Hij heeft een groot oeuvre nagelaten samen met diverse boeken en vele artikelen waaruit zijn vakbekwaamheid spreekt. De onderzoeksresultaten zullen in een Bonaspublicatie verschijnen. Onverwachts trof de onderzoeksgroep in Bodegraven een bijzondere tuin aan.

John Bergmans (1892-1980), in Antwerpen geboren, kreeg van zijn vader de liefde mee voor de planten- en tuinenwereld. Hij genoot onderwijs bij professor Henri van Heurk van de Antwerpse plantentuin en deed een studie plantenkunde in Gent. Daarnaast deed Bergmans veel kennis op bij boomkwekerijen in het Franse Orleans en bij diverse Nederlandse kwekers. In 1928 trouwde hij met Coby Visser. Zij vestigden zich in Oisterwijk, waar zijn carrière begon met de ontwikkeling van villawijk het Klompven. Bergmans schreef tien boeken waarvan 'Vaste planten en rotsheesters' (1924) in 1974 bekroond werd met de Veitch Memorial Medal van de Britse Royal Horticultural Society. Op basis van zijn zeer omvangrijk plantkundige archief publiceerde hij een duizendtal artikelen in vakbladen van de Nederlandse en Internationale Dendrologische Vereniging en andere groene organisaties.

Architect voor alle niveaus

Bergmans maakte ruim negenhonderd ontwerpen in Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland. Hij werkte op alle schaalniveaus, van stedenbouwkundige en landschappelijke inrichting tot particuliere tuin. Naast de overheid waren kerkbesturen, notabelen en industriële belangrijke opdrachtgevers, zoals de Limburgse Staatsmijnen, Philips in Eindhoven en de diamantairs De Belder in België. De openluchttheaters in Oisterwijk en Tegelen alsmede de Botanische tuin in Kerkrade zijn belangrijke realisaties. Zijn dienstverband bij kwekerijen, zoals Faassens-Hekkens uit Tegelen en Bodegraafse zaadhandel en kwekerij Turkenburg, leverden menige opdracht op.

Tekst en fotografie - Johanna Karssen-Schüürmann

Boven: Botanische tuin in Kerkrade met lange zichtlijn over het gazon en in achtergrond de rotstuin, twee typerende kenmerken van Bergmans' ontwerpen.

Midden: Typerende border langs gazon, gevuld met heesters en bomen en een rand van vaste planten.

Onder: Driestammige berk in de tuin van Van Ghesel Grothe, een boom die in vele tuinen van Bergmans te vinden is.

Idylle in Bodegraven

In Bodegraven maakte Bergmans van 1955 tot 1960, waarschijnlijk in opdracht van Turkenburg, negen ontwerpen. Door de bijzondere architectuur trok Bergmans' ontwerp voor bankdirecteur J.Th. van Ghesel Grothe aan de Noordstraat 32 de aandacht. Omwonenden verenigd in de Stichting 'Tuin van Ghesel Grothe' zetten zich dan ook in voor het behoud van deze tuin. Niet alleen omdat het een groene oase is in het centrum van Bodegraven, maar ook omdat de tuin van ruim tweeduizend vierkante meter het laatste restant is van de heerlijkheid Rhijnlust, die zich tot 1950 uitstrekte langs de Oude Rijn.

De siertuin begint achter de woning lang en smal en komt uit in de grote, omsloten achtertuin. Hoe heeft Bergmans de twee tuinen tot één geheel gesmeed? Om de grote tuin visueel dichterbij te halen, heeft hij een verhoging in de tuin aangebracht en deze strategisch beplant met in hoogte oplopende bomen en heesters. Met het terrasje en de afbuiging in het pad wordt de nieuwsgierigheid naar de achtertuin getrokken. Meerdere sierbomen, waaronder Bergmans' favoriete driestammige berk en een zijte omringd door taxushaag, herinneren nu aan de vroegere lommerrijke tuin. Zelfs de verhoging in de tuin is nog aanwezig. Verscholen achter een heesterboschage ligt de symmetrisch ingedeelde moestuin met boomgaard. Ook hier getuigen nog enkele fruitbomen van het rijke verleden.

Bergmans paste hier zijn eenvoudige landschappelijke stijl toe, waarbij lange zichtlijnen over het gazon worden ingekaderd door sierbomen. Ook de beslotenheid van de tuin en het slingerende flagstonepad tussen gazon en border behoren tot zijn geliefde stijlmiddelen.

De onderzoeksgroep is van mening dat deze idylle zeker het bewaren waard is.

Literatuur

1. Oldenburger-Ebbers, C.S., "De John Bergmanscollectie in de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool", in: Groen, 10, 1981, pp. 453 t/m 458.
2. Oord, A. v.d., "Bergmans, John Baptiste (John)" in: Biografieën, www.advandenoord.nl.
3. Karssen, C., "Verhalen uit het archief", Bodegraafs Nieuwsblad, 1 december 2005.
4. Zijlstra, B., "John Bergmans" in: Nederlandse tuinarchitectuur tussen 1850 en 1940, Nederlandse Tuinenstichting, 1986, pp 207 tm 222, 233.

De studie kunstgeschiedenis, met focus op de tuin- en landschapsarchitectuur, bracht Johanna Karssen in contact met de Speciale Collecties van de Bibliotheek Wageningen University en de Bergmans-onderzoeksgroep. Deze groep bestaat uit Marianne van Lidth de Jeude, Ivo Jansen en Johanna Karssen-Schüürmann.

